

התהלך לפני והיה תמים

לידת יצחק שיולד יצחק סמוך למצוה מטפה קדושה...

4. רד"ק בראשית פרק יז

(א) ואני אל שדי - פירוש חזק, מנצח... ר"ל לו, אעפ"י שאשתך עקרה וזקנה ואינה ראויה לילד, ואף כי אתה זקן וחלוש כחך כי בן צ"ט אתה, ואעפ"י שתחליש כח הזרע עוד - אני מנצח הכל, כי "אני אל שדי", והטבע והתולדה מידי הוא ובידי לעשות ולשנות כאשר ארצה. וכן אמר: "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי", כי שלשתם היו נשיהם עקרות ונפקדו ברצון האל, כי שמע אל תפלת הצדיקים ושנה טבע נשיהם וילדו:

5. רבינו בחיי בראשית פרק יז

(א) התהלך לפני והיה תמים - תהיה נמשך לעבודתי, "והיה תמים" שלם בלי תוספת ומגרעת, כלשון: תורת ה' תמימה (תהלים יט, ח)... ודע כי נקרא "תמים" מי שתוכו כבדו, ופיו ולבו שוים, ומפני שאברהם אבינו ע"ה היה שרש האמונה, וראש כל מיחדים, וענין היחוד צריך שתהיה עדות הלב והפה שוים, על כן הזכירו הש"י "והיה תמים"... ועל כן באה מצות עשה שבתורה, שנאמר: "תמים תהיה עם ה' אלהיך" (דברים יח, ג), והוא השבח הגדול האמור בכל הצדיקים: "איש צדיק תמים", וכתוב: "ויעקב איש תם", וכן יצחק נקרא 'עולה תמימה'... וכתוב: "אשרי תמימי דרך" (תהלים קיט, א)...

(ה) כי אב המון גוים נתתיך - היה אברהם אבינו ע"ה אב העולם, כאדם הראשון שהיה אב המון גוים שכל התולדות משתלשלות ממנו, וכן מצינו באברהם שנקרא אדם, ממה שדרשו רז"ל (ב"ר יד, ו): "האדם הגדול בענקים" (יהושע יד, טו) - זה אברהם...

6. כלי יקר בראשית פרק יז

(ד) אני הנה בריתי אתך - לשון "הנה" מורה על דבר המצוי כבר, ויש לפרש כבר בריתי מצוי בדך. והאמת כן הוא, כי סתם מילה חיצונית זו היא לתכלית נכבדת, והוא שממנה יוקח מופת על מילת ערלת הלב וטהרתו. ובלי ספק שקודם סתם מילה כבר היה לאברהם לב טהור ונמוך, על כן אמר לו ה' יתברך, יודע אני בדך שכבר הנה בריתי אתך כי טהור לב אתה, אמנם לפי שעכשיו אני רוצה לעשותך אב המון לכל גוים, צריך אני ליתן פתחון פה לכל באי עולם למה אני ממנה אותך אב המון גוים, וזהו לפרסם מעלתך וטוהר לבבך נגד עיני כל העמים על ידי מילה חיצונית זו המעידה על טהרת הלב, למען ידעו דורותיכם כי בדין עשיתך אב המון גוים. זה שאמר: "והקמותי את בריתי ביני ובינך", רצה לומר אותו ברית לבבי פנימי אשר היה כבר כמוס ביני ובינך ולא ידעו בו כל באי עולם, הנה עכשיו הקימותי דגל נס הברית ההוא למען ידעו בו כל באי עולם. וזה שאמר: "לברית עולם", רצה לומר אותו ברית שהיה ביני ובינך יהיה עתה לברית כל העולם, כי כל באי עולם ידעוהו ויסתכלו בו:

1. בראשית פרק יז

(א) ויהי אברהם בן תשעים שנה ותשע שנים ויבא ה' אל אברהם ויאמר אליו אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים:

(ב) ואתנה בריתי ביני ובינך וארבה אותך במאד מאד:

(ג) ויפל אברהם על פניו וידבר אתו אלהים לאמר:

(ד) אני הנה בריתי אתך והיית לך אב המון גוים:

(ה) ולא יקרא עוד את שמך אברהם והיה שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך:

(ו) והפרתי אתך במאד מאד ונתתיך לגוים ומלכים מקמך יצאו:

(ז) והקמתי את בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחרך לדורותם לברית עולם להיות לך לאלהים ולזרעך אחרך:

(ח) ונתתי לך ולזרעך אחרך את ארץ מגרית את כל ארץ כנען לאחוזת עולם והייתי להם לאלהים:

2. רש"י בראשית פרק יז

(א) אני אל שדי - אני הוא שיש די באלהותי לכל בריה, לפיכך התהלך לפני ואהיה לך לאלוה ולפטרון... התהלך לפני - כתרגומו: "פלח קדמי", הדבק בעבודתי: והיה תמים - אף זה צווי אחר צווי, היה שלם בכל נסיונותי. ולפי מדרשו: התהלך לפני במצות מילה, ובדבר הזה תהיה תמים, שכל זמן שהערלה בדך - אתה בעל מום לפני. דבר אחר: והיה תמים - עכשיו אתה חסר חמשה אברים: שתי עינים, שתי אזנים, וראש הגויה, אוסיף לך אות על שמך ויהיו מנין אותיותיך מאתיים ארבעים ושמונה כמנין אברייך: (ב) ואתנה בריתי - ברית של אהבה, וברית הארץ להורישה לך על ידי מצוה זו: (ג) ויפל אברהם על פניו - ממורא השכינה, שעד שלא מל לא היה בו כח לעמוד ורוח הקודש נצבת עליו... (ה) כי אב המון גוים - לשון נוטריקון של שמו. ור"י שהיתה בו בתחלה, שלא היה אב אלא לארם שהוא מקומו ועכשיו אב לכל העולם, ואפילו ר"י שהיתה בו בתחלה לא זזה ממקומה, שאף י"ד של שרי נתרעמה על השכינה עד שנתוספה ליהושע, שנאמר (במדבר יג טז): "ויקרא משה להושע בן נון יהושע": (ו) ונתתיך לגוים - ישראל ואדום, שהרי ישמעאל כבר היה לו ולא היה מבשרו עליו: (ז) והקמותי את בריתי - ומה הוא הברית? להיות לך לאלהים: (ח) לאחוזת עולם - ושם אהיה להם לאלהים, אבל הדר בתוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה:

3. מלבי"ם בראשית פרק יז

(א) והיה אברהם בן תשעים - באשר רצה ה' שיהיה יצחק קדוש מרחם משחר, ושיוכן להוליד גוי קדוש שיחול עליו הדבוק האלהי, הוצרך שיולד בהיות אברהם בן צ"ט שהוחלש כח החומר ע"י הזקנה וגבר כח הנפש, וגם שיולד בנס, כי כן כל הנהגת ה' עם הנולד יהיה למעלה מן הטבע, וחוף ממה שהוחלש החומר ע"י הזקנה הוסיף להחלישו ע"י המילה, ובזה הזרע אשר יוליד יגבר בו ענין הרוחני... כך היה באברהם, בטול כח הגוף ע"י הזקנה וכח היצר ע"י המילה, שע"כ יתגדל רוחניותו וריחו, והיה צריך שיסמך המילה אל

7. משך חכמה בראשית פרק יז

(ד) והיית לאב המון גויים - יתכן כי אברהם מסר נפשו באור כשדים, ונחבש בכותא עבור פרסום דעותיו בכפירה בעבודה זרה ובטול האלילים. אמנם לא היה יכול להוכיח לבאי עולם מה שנתאמת אצלו, שהשם יתברך משגיח בפרטיות ומתראה לבחיריו בשפע נבואה פרטית להשגיח בפרט, ולצוות האדם על מצוה פרטית חוקית. לכן במצוות מילה, שמל נפשות כל בני ביתו ונפש עצמו, הראה שמאומת אצלו בלא פקפוק הנבואה (בה קיבל את הציווי למול), וההשגחה בפרט. **לכן אמר כי עכשיו על ידי הימולו את עצמו ובניו, יהיה ל"אב המון גויים", שיתאמת שיטתו באלקות לכל היודעים שמו, שבלא שום פקפוק הוא עושה ויהיה לרב (וזה מורה שם "אב" כמו "אב לפרעה") להמון גויים.** ומפני זה הטעם, עשה משתה גדול ביום היגמל (את יצחק), שיראו שמל בן זקונים הנולד על דרך פלא, בטח אין לו שום ספק בשיטתו ונבואתו מהשם יתברך, ודו"ק.

8. העמק דבר בראשית פרק יז

(ו) והפרייתי אותך - לא הוצרך לברכה זו בשביל ריבוי בנים שהרי כבר נתברך בזה, אלא לצורך ענין החדש, **שיהיה פרה ורבה בכל חלקי העולם, באופן שיהיה בכח זרע אברהם להשכיל את כל הגוים.** וע"ז הוסיף עוד: "ונתתיך לגוים", שתהיה מלמד דעת לגוים, כענין דכתיב בירמיה: "נביא לגוים נתתיך", היינו שינבא גם להם, כך הפירוש כאן שתהא מחכים ומיישר דעת הגוים: **ומלכים ממך יצאו** - לא חכמים בלבד שיהיו ראויים להחכים אוה"ע, אלא גם ע"י כח מושל של מלכים שיהיה בכחם להגיע לידי פעולה זו להשבית אלילים מאוה"ע, כמו שהיה שלמה המלך ע"ה בזמנו, וכמו שיהיה עוד מלך המשיח...

9. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יג עמוד א

אברם הוא אברהם, בתחלה נעשה אב לארם, ולבסוף נעשה אב לכל העולם כולו. שרי היא שרה, בתחלה נעשית שרי לאומתה, ולבסוף נעשית שרה לכל העולם כולו. תני בר קפרא: כל הקורא לאברהם אברם - עובר בעשה, שנאמר: "והיה שמך אברהם". רבי אליעזר אומר: עובר בלאו, שנאמר: "ולא יקרא עוד את שמך אברם"...

10. עין איה ברכות פרק ראשון פסקה קעד

אברם הוא אברהם, בתחילה נעשה אב לארם ולבסוף נעשה אב לכל העולם כולו. שרי היא שרה, בתחילה נעשית שרה לאומתה ולבסוף לכל העולם כולו - הרגש הלאומי הוא רגש ישר טבעי באדם, קרוב למעלת אהבת המשפחה ועולה עליה במוסריותו. ע"כ גם אברהם ושרה בהיותם אנשי יושר מעצם טבעם, היו דואגים לקיום הלאומי של אומתם והצלחתם, שכמוה מצינו ג"כ בשאר אנשים חכמים ואנשי מדות טובות מכל העמים. **אבל בהיות שנתעלו ע"י הרוח הנבואי ודבר ד' אשר בא להם, כי לא זאת היא עדיין גמר תכלית האושר, כי האדם השלם אינו די שיצטמצם עצמו באושר אומתו, כי צריך הוא להשתדל להביא ישועה כללית לכל האדם אשר על פני האדמה, ע"כ נעשה**

אח"כ "אב המון גויים", ושרה נעשית לכל העולם כולו, שהוא דבר נעלה ונשגב יותר מהצמצום הלאומי.

11. עין איה ברכות פרק ראשון פסקה קעה

תני בר קפרא: כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה - כי צריך להשריש, שתכלית המטרה של הלאומיות של ישראל אינן חזקיננו לעצמינו וכבישת העמים וכיו"ב, דברים שכל העמים משתוקקים להם מרוב אהבת עצמם, כ"א מפני שהלאומיות שלנו מביאה ברכה ושלימות לכל העולם כולו, ע"כ בתחילת בניינה, שסוף מעשה במחשבה תחילה, היא בשביל תקנת ואהבת כל המין האנושי.

12. אמרי אמת סוכות שנה תרעג

כתיב (משלי יט כא): "רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום", "רבות מחשבות בלב איש" ר"ת אברם, אברהם אבינו גם כן היו לו הרבה מחשבות עד שנתברר, וזהו הי"א תקום, הה"א שנתוספה לו ונעשו כל אבריו ברשותו, ואף אלה שאינם ברשותו של אדם (ר"ן נדרים לב ב).

13. הרב אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

בפרשה: "ויאמר אליו אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים", וביאר רבינו הרמב"ן משמעות הציווי "והיה תמים" בזה"ל: "מצוה אחרת עוד בענין הזה כטעם "תמים תהיה עם ה' אלהיך" (דברים יח יג) אחרי אזהרת ה' "לא ימצא בך קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף" וגו' (שם יח י), והענין בשניהם שיאמין בלבו כי הקב"ה לבדו הוא בעל היכולת בתחילה ובסוף, הוא היכול לעשות ולבטל, ולא ישמעו אל מעוננים ואל קוסמים או למנחש ומכשף, ולא יאמין שיבואו דבריהם על כל פנים (כלומר, שדבריהם מוכרחים להתקיים), **אבל יגזור בלבו שהכל ביד עליון העליונים, שהוא "אל" (מלשון תקיף ובעל היכולת) והוא "אל שדי", עושה טובה שלא היה במזל... כפי שיתהלך האדם לפניו**, "מפר אותות בדים וקוסמים והולל" (ישעיה מד כה). וזהו שאמרו (שבת קנו.): "צא מאצטגנינות שלך", עכ"ל הרמב"ן.

וכדאיתא שם בגמרא: "מנין שאין מזל לישראל? שנאמר (טו ה): "ויוצא אותנו החוצה". אמר אברהם לפני הקב"ה: רבש"ע, בן ביתי יורש אותי? אמר לו: לאו, כי אם אשר יצא ממעריך. אמר לפניו: רבש"ע, נסתכלתי באיצטגנינות שלי (פירש רש"י: חכמת המזלות) ואיני ראוי להוליד בן. אמר ליה: צא מאיצטגנינות שלך, שאין מזל לישראל". ללמדנו, שגם אם כל היחכמים יודעי העיתים" אומרים לו בבירור מה יעלה בגורלו, ומיאישים אותו שכבר אבד סברו ובטל סיכויו, אין שום צל של תקוה שיצא מאפילה לאורה ותזרח עליו השמש, בין ביבניי - שימזלו הוא להיות ערירי ח"ו, או ביחיי או בימזוניי - שכך נגזר עליו מלידה להיות שלימזלי - **אל יאמין להם ויאש עצמו ח"ו, אלא יחזק אמונתו בקרבו כי "הכל ביד עליון העליונים", הקב"ה הוא ה'עושה' והוא ה'יעשה' לכל המעשים, וברגע אחד יכול להוציאו מן המצר למרחב - כשיעלה הרצון לפניו.**